

Boekrecensie.

Titel: “*De Groei Voorbij. Over de economische toekomst van Nederland na de booming nineties*”

Auteur: Jaap van Duijn.

Uitgever: de Bezige Bij

Jaar van uitgave: 2007

Aantal pagina's: 288.

ISBN 9789023425526.

De “*Groei Voorbij*”. Deze onheilspellende titel belooft niet veel goeds! Groei wordt immers als begrip meestal positief opgevat. En dan vooral economische groei. Maar tijden veranderen. Groei lijkt niet meer zo vanzelfsprekend, althans dat is de conclusie na het lezen van het boek “*De Groei Voorbij*” van Jaap van Duijn. Hij was onder andere hoogleraar economie van de Inter-faculteit Bedrijfskunde in Delft. Daarnaast was hij hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Hij maakte als belegger deel uit van de leiding van de Robeco Groep, en schreef een aantal boeken en vele columns in diverse dagbladen. Kortom, hij is geen onbekende in de wereld van de economische groei.

Op de vraag waarom Nederland de groei voorbij is, noemt Van Duijn drie oorzaken. De eerste twee zijn demografisch van aard (vergrijzing en dalende bevolking), de laatste betreft de bijzondere conditie van Nederland als een van de dichtstbevolkte landen ter wereld. Het gebrek aan ruimte stelt sterke grenzen aan verdere doorgroeimogelijkheden. Groei die tot nog meer ruimtegebrek leidt is voor veel mensen ongewenst. Nederland zit dus volgens van Duijn echt vol. Echter, volgens mij kun je beter spreken van relatief vol, want het ligt er aan vanuit welk perspectief je het bekijkt. Zo zijn er landen op de wereld die veel dichter bevolkt zijn dan Nederland en tegelijkertijd ook nog een stuk armer zijn. Zoals Bangladesh bijvoorbeeld.

Nederland is dus in een tijdperk beland dat nauwelijks nog ruimte biedt aan meer groei. Zo is de samenleving veel behoudender geworden. Dit leidt tot een ware risico-aversie en een grote regelgeving. Ook de horizon lijkt steeds korter te worden. Het korte termijn denken is eerder regel dan uitzondering (de zogenaamde managerscultuur) en leidt in sommige gevallen tot hebzucht aan de top. Bedrijven worden groter door de ene overname na de andere. Ze kunnen groeien tot het punt dat ze log, bureaucratisch en arrogant worden. De meeste aandacht gaat dan uit naar de “*planning and control*”. Want grote organisaties kunnen alleen nog functioneren wanneer er veel regeltjes worden bedacht. Maar het nadeel is dat managers alleen maar managen. De directeur die zelf ondernemer is, en zowel zijn product als zijn werknemers goed kent, is steeds meer aan het verdwijnen.

De voordelen van grootschaligheid slaan op een bepaald punt om in nadelen. Zoals van Duijn zegt: “*Voorbij een bepaald punt brengt schaalvergroting alleen nog maar inefficiëntie met zich mee (...). Voor ondernemingen zowel als voor andere organisaties geldt: er zijn grenzen aan zinvolle groei*”.

Overigens bestaat het begrip groei nog maar pas in de wereld van de economische wetenschap. De aanduiding 'groei' leidt zelfs tot verwarring, omdat in economische groei allerlei onwenselijkheden (als milieuvervuiling) niet zijn meegerekend. Terwijl andere ontwikkelingen wel in de cijfers verborgen zitten, bijvoorbeeld de bouw van nieuwe gevangenissen. Dit is dan wel goed voor de

bouwwereld maar het duidt wel op een maatschappelijk probleem, dat niet in de groeicijfers wordt meegenomen.

Het begrip groei mag dan nog niet zo oud zijn, wat betreft de huidige problemen zijn er wel lessen te trekken uit vroegere tijden. Van Duijn noemt de decennia die volgen op de Gouden Eeuw als periode die veel overeenkomsten vertoont met de onze. Met name de risicoaversie. Zoals van Duijn zegt: *“De kooplieden en ondernemers van de zeventiende eeuw werden de renteniers van de achttiende eeuw”*. Maar ook op andere punten zijn er overeenkomsten. Zoals concurrentie uit de lagelonenlanden, arbeidsmarktinflexibiliteit, ontgroening, regulering die vernieuwing in de weg staat en een toenemende inkomensongelijkheid.

De geschiedenis lijkt zich weer te herhalen. En dat is niet zo verwonderlijk, want volgens de Kondratieff Cyclus heeft een economie door de tijd heen te maken met periodes van groei en stagnatie. Deze lange termijn golven beslaan een periode van tenminste 50 jaar. Ze zijn in belangrijke mate verbonden met grote technologische innovaties, zoals de uitvinding van de stoommachine in de 19e eeuw, en de komst van het digitale tijdperk aan het eind van de 20e eeuw. Tekens wanneer een Kondratieff cyclus in een periode van recessie komt, ontwikkelt zich geleidelijk een nieuwe innovatie die de aanleiding is van een nieuwe opgaande golfbeweging. Momenteel zitten we in de 5e Kondratieff cyclus die over een aantal jaren de periode van stagnatie in zal gaan. Het is dan ook interessant te kijken wat er achter die horizon ligt. Helaas gaat Van Duijn hier niet echt op in en blijft steken in de mededeling dat onze economie zich steeds meer gaat bewegen in de richting van een diensteneconomie met als belangrijkste factor welzijn in plaats van welvaart. Het accent komt dan meer te liggen op de zorg, de zakelijke en financiële dienstverlening en toerisme en recreatie. Dit vooral door de toenemende vergrijzing. De oudere van de toekomst is welvarend, goed van gezondheid en wil zo lang mogelijk van het leven blijven genieten, maar wel hoofdzakelijk meer in welzijn.

Wat betreft een blik op de toekomstige economie is de uitwerking helaas wat beperkt. Je verwacht toch iets spectaculairders aan het eind van het boek. Maar het blijkt plotseling afgelopen met de mededeling dat er meer aandacht gegeven moeten worden aan kwalitatief hoog onderwijs. Hiermee kan de economie van Nederland blijven concurreren met die van opkomende economieën als China en India. Over mogelijke oplossingen voor problemen als bijvoorbeeld schaalvergroting komt van Duijn niet veel verder dan het signaleren van het probleem. Maar oplossingen zijn er wel, bijvoorbeeld meer aandacht schenken aan het regionale schaalniveau. Hij geeft echter wel aan dat het goed zou zijn als een beslissing waarvan de invloed niet verder reikt dan bijvoorbeeld de Achterhoek, die ook in die streek zou moeten worden genomen. Ook wat betreft vorm schiet het boek soms te kort omdat sommige kennis verderop in het boek wordt herhaald, terwijl één keer naar mijn idee beter zou zijn.

Toch is het boek de Groei Voorbij van Jaap van Duijn interessant voor diegene die geïnteresseerd zijn in de huidige problemen waardoor de economie en samenleving vastloopt. En dat bovendien erg toegankelijk is geschreven. Het blijft echter aan de lezer zelf een oordeel over de toekomst economie te vellen.

Jeroen van den Berg.
